

Nr 33.

Ankom till riksdagens kansli den 28 oktober 1939 kl. $\frac{1}{2}$ 12 f. m.

*Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition
angående nybyggnad av minsvepare m. m. jämte i
ämnet väckta motioner.*

(1:a avd.)

I propositionen nr 40 har Kungl. Maj:t, under åberopande av vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden, föreslagit riksdagen att till nybyggnad av minsvepare m. m. å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av 15,000,000 kronor.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *F. Domö m. fl.* (nr 5) och den andra inom andra kammaren av herr *G. Bagge m. fl.* (nr 9), vari hemställt, att riksdagen måtte till nybyggnad av fyra jagare, typ »Malmö» å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av 22,000,000 kronor;

dels ock två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herrar *K. Petersson* och *B. Ohlin* (nr 7) och den andra inom andra kammaren av herrar *G. De Geer* i Lesjöfors och *R. Barnekow* (nr 10), vari hemställt, att riksdagen måtte bevilja 55,550,000 kronor till nybyggnad av jagare, minsvepare m. m. samt att för underlättande av den behövlige medelsanskaffningen riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa, att det anslag å 13.9 miljoner kronor, som under punkt 103) i fjärde huvudtiteln av årets lagtima riksdag beviljats för påbörjandet av två kustförsvarsfartyg, tills vidare icke måtte tagas i anspråk för detta ändamål.

I fråga om de skäl, motionärerna anført till stöd för sina framställningar, får utskottet hänvisa till motionerna I: 7 och II: 9.

I skrivelse den 9 september 1939 har marinförvaltningen enligt av chefen för marinen lämnade direktiv föreslagit byggande snarast möjligt av 12 stycken mindre minsvepare av i skrivelsen närmare angiven typ. Ämbetsverket har i anslutning därtill hemställt, att ett belopp av 2,500,000 kronor måtte för ändamålet ställas till förfogande.

Vidare har chefen för marinen i särskild skrivelse den 26 september 1939, efter samråd med chefen för försvarsstaben, förordat byggande av de i marinförvaltningens förenämnda skrivelse angivna tolv mindre minsveparna samt

Bihang till urtima riksdagens protokoll 1939. 11 saml. 1 avd. Nr 33.

vidare föreslagit nybyggnad av fyra nya jagare av typ »Malmö» och tio nya minsvepare av typ »Arholma». Tillika har chefen för marinen framhållit såsom önskvärt, att bestyckningen å de i flottan ingående båda minsveparna av sistnämnda typ — »Arholma» och »Landsort» — i viss utsträckning förstärktes och att motsvarande bestyckning även anbringades å de till nybyggnad föreslagna större minsveparna. Därjämte borde viss reservbestyckning anskaffas.

Beträffande valet av typ för de till nybyggnad föreslagna fartygsenheterna har chefen för marinen som sin mening framhållit, att man vid nybyggnaden borde hålla sig till vissa i vår flotta redan ingående typer, nämligen i fråga om jagare typen »Malmö» och i fråga om de större minsveparna typen »Arholma». Vad åter angår de mindre minsveparna borde enligt marinchefen en modifierad typ av i huvudsak den utformning, som anges i marinförvaltningens skrivelse den 9 september 1939, komma till utförande. Denna typ innebär en modifikation och utveckling av en av ämbetsverket tidigare förordad minsvepare av hjälpfartygstyp och är avsedd för rekognoscering av mineringar och svepning av grunda mineringar.

Den nybyggnad, som enligt det föreliggande förslaget av marinchefen förordas, ansluter sig till en plan för flottans ersättningsbyggnad i dess helhet, som enligt nämnde chefs uttalande avses att framdeles underställas Kungl. Maj:ts prövning. Härom har chefen för marinen i förenämnda skrivelse anfört i huvudsak följande:

Nybyggnad av det antal fartyg av nämnda typer, som jag föreslår, ansluter sig till en plan för flottans ersättningsbyggnad i dess helhet, som jag avser att underställa Kungl. Maj:t, och som beträffande nu ifrågavarande lätta fartyg innesluter ett fartygsbestånd i kustflottan av 16 jagare och i övrigt 12 minsvepare av större typ och 14 minsvepare av mindre typ.

De närmare motiven för detta antal fartyg torde det medgivas mig att få framlägga i samband med planen. I detta sammanhang får jag endast framhålla, att det syns mig vara av framträdande vikt att utöka antalet jagare för att därmed skulle erhållas ökade möjligheter att detachera moderna, någorlunda slagkraftiga fartyg från kustflottan till annat, mera avlägset kustområde. Under nu pågående neutralitetsvakt har en sådan detachering redan i ett mycket tidigt skede ägt rum.

I anslutning till nyssnämnda plan hade jag tidigare för avsikt att till Kungl. Maj:t i årets framställning från marinförvaltningen rörande sjöförsvarets medelsbehov för budgetåret 1940/41 föreslå påbörjande av 4 jagare samt 4 större och 4 mindre minsvepare.

I nuvarande läge och på ovan anförda grunder får jag hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes vidtagna åtgärder för en omedelbart igångsatt ersättningsbyggnad, avseende att så snart ske kan och med utnyttjande i full utsträckning av förefintliga varvs- och andra industriella tillgångar öka antalet lätta fartyg i kustflottan och i övrigt med

4 jagare, typ Malmö,

10 minsvepare, typ Arholma, samt

12 minsvepare, mindre, huvudsakligen av typ, som anges i marinförvaltningens skrivelse till Kungl. Maj:t den 9 september 1939.

Vad angår kostnaderna för de av chefen för marinen förordade nybyggnaderna inhämtas av marinförvaltningens förenämnda skrivelse ävensom av

särskilda skrivelser i ämnet från ämbetsverket till chefen för marinen den 21 och den 22 september 1939, bland annat, att kostnaden för den föreslagna *jagartypen* under nuvarande förhållanden icke kan med någon större grad av noggrannhet angivas. Under det att för byggandet av jagaren Malmö anvisade medel uppgingo till 6.9 miljoner kronor, torde, enligt vad marinförvaltningen meddelat, kostnaden för byggandet av motsvarande fartyg efter den vid ingången av september 1939 gällande prisnivån böra beräknas omkring 8,3 miljoner kronor; den verkliga kostnaden syntes emellertid komma att bli väsentligt högre. För igångsättandet av de fyra jagarna av typen »Malmö» har marinförvaltningen beräknat ett belopp av 22 miljoner kronor bliva erforderligt under innevarande budgetår. Fartygen beräknas kunna färdigställas på en tid av omkring 16—19 månader.

Icke heller i fråga om *minsveparna av typen »Arholma»* har marinförvaltningen ansett det möjligt avgiva några exakta kostnadsberäkningar. Med utgångspunkt från kostnaden för de tidigare byggda fartygen av samma typ, 1.7 miljoner kronor, och med inräknande av kostnaden för anskaffande av grövre bestyckning än den å dessa fartyg nu förefintliga har emellertid marinförvaltningen beräknat kostnaden enligt vid krigsutbrottet gällande prisnivå till 2.8 å 2.9 miljoner kronor per fartyg. För innevarande budgetår har marinförvaltningen uppskattat medelsbehovet för igångsättande av byggandet av tio större minsvepare, vilkas färdigställande beräknades kunna ske inom 10—16 månader från det beslut om byggande fattats, till 25 miljoner kronor.

Vad slutligen angår de *mindre minsveparna* har kostnaderna för deras byggande av marinförvaltningen i meromnämnda skrivelse den 9 september 1939 uppskattats till omkring 200,000 kronor per fartyg, med tillägg dock för vissa för båtarna gemensamma, ej specificerade kostnader. I särskild, den 14 september 1939 dagtecknad promemoria i ärendet har emellertid ämbetsverket på given anledning framhållit, att den förordade båttypen utan väsentlig ändring kunde utföras med annan, kraftigare bestyckning än som i det ursprungliga förslaget angivits. Kostnadsökningen komme att uppgå till omkring 50,000 kronor per fartyg, kostnad för ammunitionsutredning däri inbegripen. Fartygen skulle kunna byggas inom loppet av 7 månader.

I förevarande sammanhang har framhållits, att 1939 års sjöfartsskyddsutredning i skrivelse den 9 september 1939 hemställt, att marinchefens i utsikt ställda förslag om anskaffning av minsvepningsfartyg om möjligt måtte vinna beaktande i sådan omfattning, att ett lämpligt antal minsvepningsfartyg, förslagsvis tolv mindre och sex större minsvepare, komme att anskaffas.

Departementschefen har för egen del i ärendet anfört följande:

Under rådande utrikespolitiska läge komma uppenbarligen stora krav att ställas på de svenska sjöstridskrafterna. För fullgörande av flottans uppgifter vid neutralitetsvakt runt våra kuster kommer det disponibla fartygsbeståndet att tagas i anspråk i mycket stor omfattning. Särskilt torde därvid i flottan ingående lätta fartyg komma att intensivt utnyttjas, vilket giver aktualitet åt frågan om erforderlig ersättningsbyggnad för i neutralitetsvakten förbrukade fartyg.

Såsom av chefen för marinen framhållits äro åtskilliga av de lätta fartyg, som stå till buds för fullgörande av neutralitetsvakt, föråldrade och i mindre gott skick. Även om dessa fartyg tills vidare kunna utnyttjas för neutralitetsvakttjänst, torde, därest den nuvarande krisen blir av längre varaktighet, deras ersättande inom en icke alltför avlägsen tidpunkt bliva ofrånkomlig. Emellertid är jag icke beredd att på grundval av föreliggande utredning redan nu förorda en nybyggnad av lätta fartyg i den av marinchefen i förevarande framställning angivna omfattningen. En så betydande nybyggnad synes näppeligen böra beslutas annat än i sammanhang med prövningen av den plan för ersättningsbyggnad av flottan i dess helhet, som torde komma att framläggas av chefen för marinen. Jämväl svårigheten att i nuvarande läge kunna överblicka, i vad mån möjligheter föreligga för tillgängliga varv och underleverantörer att inom rimlig tid fullgöra leveranser av denna storleksordning samt vilken inverkan en dylik nybyggnad kan komma att få på möjligheterna att tillgodose handelsflottans anspråk på varvsindustriell kapacitet, talar för att med en prövning av det föreliggande förslaget i dess helhet bör anstå till dess nämnda plan föreligger. Även ur statsfinansiell synpunkt torde det vara lämpligt, att en bättre överblick beträffande de av den militära beredskapen förorsakade utgifterna erhållits, innan slutlig ståndpunkt fattas till det föreliggande förslaget i dess helhet. Det är därför min avsikt att i samband med framläggandet av statsverkspropositionen för budgetåret 1940/41 ånyo upptaga frågan om flottans ersättningsbyggnadsbehov till behandling.

Emellertid bör den generella plan för flottans ersättningsbyggnad, som senare torde komma att bliva föremål för prövning, icke få hindra igångsättande av vissa nybyggnader, vilkas angelägenhet är särskilt framträdande. Jag syftar därvid på det föreliggande behovet att utöka beståndet av minsvepare. För att tillgodose detta behov snarast möjligt finner jag mig böra föreslå, att medel redan nu äskas för byggande av fyra större och sex mindre minsvepare. Ett beslut om byggande av dessa fartyg synes icke innebära ett föregripande av det beslut, som senare kan komma att fattas i ersättningsbyggnadsfrågan.

Mot de av myndigheterna föreslagna typerna har jag icke någon erinran att framställa. De större minsveparna torde sålunda lämpligen böra byggas efter typ »Arholma» och de mindre i överensstämmelse med det av marinförvaltningen utarbetade förslaget, dock att de mindre minsveparnas bestyckning torde böra anordnas i enlighet med det alternativ, som av marinförvaltningen upptagits i förenämnda promemoria av den 14 september 1939.

Chefens för marinen i förevarande sammanhang gjorda hemställan om medelsanvisning för ombestyckning av de nu i kustflottan ingående minsveparna »Arholma» och »Landsort» anser jag mig även böra biträda. Med anskaffning av reservbestyckning torde däremot tills vidare kunna anstå.

Kostnaderna för de åtgärder, vilka jag i det föregående förordat, äro, såsom förut angivits, under nuvarande förhållanden svåra att exakt angiva, särskilt i fråga om minsveparna av typen »Arholma». Med utgångspunkt från de av marinförvaltningen verkställda beräkningarna, vilka för minsveparna av större typ upptaga en kostnadssiffra av omkring 2,8 à 2,9 miljoner kronor per fartyg enligt den vid början av september månad gällande prisnivån, torde ett belopp av 3 miljoner kronor per fartyg anses såsom minimisumma för mötande av kostnaderna för byggande av ifrågakvarande fartyg. För färdigställande av de mindre minsveparna torde i överensstämmelse med marinförvaltningens förslag böra beräknas ett minimibelopp av 250,000 kronor för varje fartyg. Vad slutligen angår kostnaderna för ombestyckning av minsveparna »Arholma» och »Landsort» torde dessa kunna beräknas till sammanlagt omkring 550,000 kronor. Den sammanlagda kostnaden för de av mig föreslagna åtgärderna

skulle sålunda uppgå till $(4 \times 3,000,000 + 6 \times 250,000 + 550,000 =)$ 14,050,000 kronor. Då emellertid dessa beräkningar grunda sig å den vid ingången av september månad rådande prisnivån och, såsom marinförvaltningen framhållit, de verkliga kostnaderna torde komma att bliva väsentligt högre än de beräknade, anser jag försiktigheten bjuda att för ifrågavarande ändamål beräkna ett belopp av tillhoppa 15 miljoner kronor. Detta belopp torde därför böra äskas å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår.

Såsom framgår av propositionen och enligt vad utskottet även i övrigt inhämtat råder för närvarande en viss brist i örlogsflottan på lätta fartyg, i främsta rummet minsvepare. Denna omständighet läser komma att försvåra flottans uppgift att fullgöra sin neutralitetsvakt, därest denna måste fortsätta jämväl ett följande år. På grund härav synes det önskvärt att det nybyggnadsprogram departementschefen föreslagit utökas. Utskottet vill därför i anledning av de motionsvis väckta förslagen förordade, att utöver vad i propositionen föreslagits beslut nu fattas om byggande av ytterligare två större och sex mindre minsvepare.

Utskottet.

Utskottet finner sig däremot endast i viss mån kunna biträda det i motionerna I: 7 och II: 10 framställda yrkandet om uppskov med byggande av tidigare beslutade två kustförsvarsfartyg. Nämda beslut torde böra fullföljas, men på grund av den relativt långa tid, som åtgår för kustförsvarsfartygens färdigställande, förefaller det utskottet, som om med hänsyn till nuvarande förhållanden en långsammare takt än den avsedda kunde under början av byggnadsperioden tillämpas vid detta fartygsbygge. I så fall bleve behovet av medel härför mindre under innevarande budgetår, än vad som tidigare beräknats. Av för byggande av kustförsvarsfartygen anvisat belopp av 13.9 miljoner kronor, torde cirka 5 miljoner kunna tagas i anspråk för annat ändamål, som snabbare kan tillföra flottan förstärkning. Utskottet förordar fördenskull, att högst sistnämnda belopp av det för budgetåret 1939/40 anvisade reservationsanslaget till flottans ersättningsbyggnad tages i anspråk för att i anledning av motionsvis framställda yrkanden påbörja byggandet av en jagare av typ Malmö.

Kostnaderna för den av utskottet förordade nybyggnaden av fartyg för flottan hava uppskattats till sammanlagt 32,500,000 kronor. Då emellertid särskilda medel icke behöva beräknas för byggande av den föreslagna jagaren, synes ett anslag av 23,000,000 kronor nu böra anvisas å tilläggsstaten.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må

a) i anledning av Kungl. Maj:ts proposition ävensom motionerna I: 5 och II: 9 samt I: 7 och II: 10, sistnämnda motioner i vad de avse nybyggnad av fartyg, till *nybyggnad av jagare och minsvepare m. m.* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40 under fjärde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 23,000,000 kronor;

b) i anledning av motionerna I: 7 och II: 10, i vad de avse uppskov med byggandet av tidigare beslutade två kustförsvars-

fartyg, i skrivelse till Kungl. Maj:t meddela vad utskottet ovan anfört angående ändrade grunder för dispositionen av det å riksstaten för budgetåret 1939/40 anvisade reservationsanslaget till flottans ersättningsbyggnad.

Stockholm den 27 oktober 1939.

På första särskilda utskottets vägnar:

ANDERS RÅSTOCK.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Grünebo*, *Åkerberg*, *Bärg* i Katrineholm, *Nilsson* i Malmö, *Eriksson* i Ljusdal, *Gustafsson* i Benestad, *Lindström*, *Andrén*, *Sjödahl*, *Andersson* i Fältenborg, *Mannerskantz* och *Öman*; samt

från andra kammaren: herrar *Råstock*, *Eriksson* i Stockholm, *Bagge*, *Olsson* i Gävle, *Jonsson* i Eskilstuna, *Andersson* i Löbbo, *Carlström* i Södergården, *Bergström* i Hälsingborg, *Andersson* i Dunker, *Lundberg*, *Gustavson* i Västerås och *Andersson* i Södergård.
